

О.Ф. Самойлов

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Київського міжнародного університету*

ДО ПИТАННЯ ПОЛІТИЧНОГО ПОРТРЕТУ ЙОСИПА СТАЛІНА

У статті досліджується діяльність Й. Сталіна на посаді Генерального секретаря ЦК ВКП (б), робиться спроба висвітлити всі найважливіші етапи діяльності Сталіна, увесь його складний шлях від революціонера-бунтаря до одного з головних претендентів на ленінський політичний спадок. Значну увагу приділено місцю процесу формування переконань і своєрідної політичної філософії людини, що стала лідером великої держави. Без осмислення цієї філософії неможливо зрозуміти і дати адекватну оцінку внутрішній і зовнішній політиці, ідеології, економічній стратегії – власне, усім бокам життя Радянського Союзу впродовж трьох десятиліть років минулого століття. Аналізуються причини репресій і їхні наслідки. Розглядаються причини приходу Сталіна до влади. Автор намагається підійти до феномену Сталіна через аналіз особистісних якостей «червоного царя», описавши постать Сталіна з усіма його недоліками й перевагами.

У власних оцінках і судженнях автор намагався дотримуватися максимальної об'єктивності та неупередженості.

Ключові слова: Сталін, репресії, культ особистості, «Батько народів», модернізація, колективізація, генеральний секретар, сталінізм.

Культ был, но и Личность была.

Особистість Йосипа Віссаріоновича Сталіна, його діяльність і спірні, з точки зору опонентів, рішення багатьох найважливіших внутрішніх і міжнародних проблем продовжують перебувати в полі зору політиків, істориків, журналістів та інших представників громадськості. Інтерес до Сталіна то зменшується, то посилюється, але не зникає. Він ще довго буде викликати суперечки й протилежні оцінки. Проте з плином часу все виразніше вимальовуються масштабність і геніальність цієї особистості. З огляду на це тема даної статті є, безумовно, *актуальною*.

Основою для написання статті слугували праці М. Старикова [16], Е. Радзинського [12], Л. Млечина [11], Д. Волкогонова [5], Р. Сервіса [2], С. Аллілуєвої [3], О. Рибіна [13], М. Власика [4] та інших. Слід також відзначити, що особистість і діяльність Й.В. Сталіна є недостатньо висвітленими вітчизняними дослідниками.

Метою статті є висвітлення й аналіз діяльності Йосипа Сталіна як державного діяча.

В існуючій досі історії радянського часу залишається стільки зсувів, перекручувань, натяжок, замовчувань, уламків різних ідеологічних схем, прямих фальсифікацій, що найкраще було б не підправляти її, а, на нашу думку, переписати заново.

І це спотворення аж ніяк не закінчилися після того, як КПРС перестала бути правлячою партією, а її ідеологія – державною. Нова ідеологія, «пострадянська», «демократична», виявилася напрочуд вірною своїй попередниці саме в головному історичному питанні, хоча на словах і намагалася рішуче її зректися.

Одна з причин цих палких суперечок полягає в тому, що про сталінський період нашої історії привселюдно ніколи не говорилося правди. І не тільки в нас, а й за кордоном, в емігрантській літературі.

Майбутній правитель Радянського Союзу і один з наймогутніших диктаторів в історії людства народився в грудні 1878 р. в невеликому грузинському містечку Горі в сім'ї

колишнього кріпака, шевця Віссаріона Джугашвілі. Його дитинство і юність були дуже бурхливими. 1888 р. батьки віддали маленького Йосипа до місцевого духовного училища, яке він закінчив з відзнакою 1894 р., після чого вступив до Тіфліської православної духовної семінарії. Близько 1896 р. Йосип долучився до таємного марксистського гуртка, а в 1898 р. вступив у нелегальну організацію грузинських марксистів «Месамедасі». Того ж року Джугашвілі відрахували із семінарії за те, що він не з'явився на черговий іспит. Тоді він поступив на роботу у фізичну обсерваторію і з головою занурився в революційну діяльність [8, с. 45].

1901 року Джугашвілі – або Коба, як він почав себе називати після переходу на нелегальне становище (це прізвисько Сталін взяв на честь свого улюбленого літературного героя з повісті грузинського письменника Олександра Казбегі «Батьковбивця») – був обраний до складу Тифліського комітету РСДРП.

1903 року Сталін уперше потрапляє на заслання до Східного Сибіру [8, с. 56].

У травні 1917 року Сталін разом із Л. Каменєвим повертається із заслання до Санкт-Петербурга, а вже в травні його обирають до складу бюро ЦК. У створеній після Жовтневої революції Раді народних комісарів Сталін був призначений на посаду наркома з питань національностей.

Поступове зростання сталінської могутності почалося після того, як у квітні 1922 року на XI з'їзді він був обраний на щойно створений пост Генерального секретаря партії (залишаючись при цьому членом Політбюро і Оргбюро, а також наркомом у справах національностей). Посада ця спочатку створювалася як суто організаційна. Секретаріат був у партійній ієрархії тільки третім за значенням органом після Політбюро й Оргбюро і створювався для з'ясування поточних технічних питань. Однак у сфері його діяльності перебував підбір партійних кадрів. Цей важливий і спочатку непримітний важіль Сталін негайно використав у власних інтересах, усюди просуваючи своїх сподвижників. В Оргбюро (цей орган займався організаційними питаннями) він висунув Молотова, а

завідувачем оргвідділу ЦК призначив Лазаря Кагановича. Наслідком такої політики стало те, що менше ніж за рік Каганович перевіряв і затвердив з подачі Сталіна сорока трьох губернських секретарів, забезпечивши генсеку контроль за партійною провінцією, а отже – і над усіма місцевими органами влади. Через цих секретарів Сталін надалі легко підбирав потрібних людей у делегати партійних з'їздів, на яких в ті роки визначалася політика країни, і завжди забезпечував на них більшість своїм сподвижникам.

Ще однією обставиною, яка надзвичайно посилила керівну роль генсека, став перший інсульт Леніна, який той переніс у травні того ж року. Повернувшись восени 1922-го до роботи, вождь був неприємно вражений величезною владою, уже зосередженою того часу в руках Сталіна.

У момент, коли одноосібна і безконтрольна влада остаточно перейшла до рук Сталіна, він був уже досвідченим, сформованим політиком.

Як і більшість більшовиків, у молодості він не здобув систематичної освіти і повинен був заповнювати прогалини у своїх знаннях наполегливою самоосвітою. У всі роки він дуже багато читав [2, с. 29]. 1925 р. за наказом і за особистим планом генсека була зібрана велика і гарна бібліотека. Інтереси Сталіна були досить однобічними, сферою його інтересів були складові частини наукового комунізму (праці Маркса, Енгельса, Леніна, Троцького та інших партійних вождів), історія, конкретні знання, пов'язані з політичною діяльністю. Однак усі ці напрямки були опрацьовані ним дуже ґрунтовно. Він уважно стежив за художньою літературою. Спеціальні люди щодня складали Сталіну огляди та добірки не тільки періодичної преси, але й літературних журналів. Усі «гучні» літературні новинки – романи, повісті, п'єси – він якщо і не читав, то обов'язково переглядав. Таким чином, хоча Сталін, безсумнівно, знав дуже багато, навряд чи можна вважати його освіту фундаментальною, а знання енциклопедичними. Із цього боку він, безсумнівно, поступався іншим членам Політбюро. Проте йому завжди було притаманне глибоке розуміння суті та механізмів державної влади. Як ніхто інший, Сталін умів підбирати собі слухняних

виконавців і проводити свою залізну волю через створений ним і прекрасно налагоджений державний апарат. З огляду на це він не знав собі рівних, і всі його особисті якості відповідали ролі людини, що стояла на чолі величезної та могутньої держави. Він відрізнявся феноменальною пам'яттю. Люди, що знали його близько, запевняли, що Сталін знав тисячі (можливо – десятки тисяч) імен. Він пам'ятав імена всього вищого командування ОГПУ-НКВС, знав усіх своїх генералів, особисто знав конструкторів озброєння, директорів найбільших заводів, начальників концтаборів, секретарів обкомів, слідчих НКВС і НКДБ, сотні і тисячі чекістів, дипломатів, лідерів комсомолу, профспілок тощо. За 30 років свого правління він жодного разу не помилився, називаючи прізвище посадової особи. Ясність і чіткість, властиві його мисленню, уміння відразу схопити суть будь-якого явища виявлялись у його манері виступати і вести бесіду [16, с. 172]. Є свідчення, що Сталін був поганим оратором на мітингах – він не вмів говорити перед випадковим натовпом: голос був занадто тихим, та й слів потрібних не знаходив [13]. Проте перед підібраними слухачами, на конференціях і з'їздах він завжди виступав блискуче: мова його була чіткою, логічною, але не сухою. Він був хорошим полемістом, кожна його репліка відрізнялася ємністю і продуманістю. Зокрема, представник американського президента Гаррі Гопкінс, що спілкувався зі Сталіним у 1941 р., згадував: «Сталін жодного разу не повторився. Він говорив чітко і прямо... Здавалося, що говориш з чудово врівноваженою машиною... Його питання були виразними, короткими і прямими... Його відповіді були швидкими, недвозначними, вони вимовлялися так, немов були ним обдумані багато років тому» [1].

Крім того, Сталін володів винятковою працездатністю. Щодня йому як главі держави доводилося з'ясовувати безліч найрізноманітніших питань. При цьому він ніколи не цурався чорної роботи, ніколи не страждав верхоглядством – кожна проблема опрацьовувалася ним особисто з глибокою ґрунтовністю і методичністю. Сталіна справедливо дорікали за те, що він всю країну змушував трудитись у поті чола. Але не треба забувати, що для себе він не робив ніякого винятку. Як

згадає колишній тілоохоронець Сталіна Олексій Рибін, його робочий день зазвичай затягувався до раннього ранку [13, с. 51].

Усе життя Сталін жив дуже скромно. Підтвердженням цих слів може слугувати копія опису особистих речей, що лишилися після смерті Сталіна, знайдених у нього в спальні: 2 парадних кітелі, 4 повсякденних кітелі, 10 пар брюк і нижня білизна [19]. І все! Жодного антикваріату або інших коштовних речей. Замість Кремлівської квартири він надав перевагу дачам. Коли він помер, то з'ясувалося, що стіни його так званої «ближньої дачі» у Кунцево завішані паперовими репродукціями картин у дерев'яних рамах, а сама дача обставлена недорогими дерев'яними меблями [6, с. 303].

Нині під впливом антисталінської пропаганди перебуває чимало людей, які, з одного боку, не проти соціалізму, засуджують нинішню владу і нав'язаний нам бандитський капіталізм, але з другого – вважають Сталіна якимось анахронізмом, який через особисті негативні якості сприяв порушенню законності та проведенню масових репресій. Саме для цієї категорії опонентів Сталіна хотілося б навести кілька аргументів, які, на наш погляд, дуже важливо враховувати при оцінці постаті Сталіна, який жив і діяв у конкретних історичних умовах.

По-перше, Сталін не відразу став таким, яким ми його уявляємо за останнім періодом його життя. У його долі найбільше вражає небачений зліт із найбідніших низів до керівника могутньої держави. У юності в нього проявився поетичний талант, але, рухомий бажанням справедливості, він зробив свідомий вибір, ставши професійним революціонером. Упродовж усього свого життя Сталін змінювався в міру того, як розвиток подій ставив перед ним все нові завдання і висував його на все вищі щаблі політичної влади.

По-друге, треба пам'ятати, що вчинки державного діяча треба оцінювати не просто з якихось моралізаторських позицій, а з точки зору того, сприяли вони зміцненню держави чи, навпаки, призводили до її ослаблення. Допомогали вони просувати країну на передові позиції у світі або ж гальмували цей рух.

По-третє, у Сталіні якимось дивним чином поєднувалися любов до Росії і російської культури, захоплення російською людиною в її кращих проявах, та особливості грузинського національного характеру, що наклали незгладимий відбиток на його мислення і поведінку.

По-четверте, розвиток СРСР визначався не тільки діями вождів, а й станом самих народних мас, особливостями менталітету, рівнем їхньої культури і моральності, ідеями, які панували в народі того часу.

По-п'яте, треба враховувати особливості загальносвітових процесів того часу. Висунення Сталіна на найвищі пости в СРСР, зміцнення його влади відбувалось у часи так званої Великої депресії і поступової фашизації Європи, а ці фактори неминуче створювали передумови для нової світової війни.

Нарешті, треба оцінювати вчинки не абстрактно, а виходячи із конкретної обстановки. Так, аналізуючи діяльність Сталіна в 20-ті роки, треба мати на увазі, що партія і країна стояли перед вибором: Сталін або Троцький. І якщо хтось критикує дії Сталіна, то нехай він покаже, як розвивалися б події у разі перемоги Троцького.

1927 року, після того, як усі важілі влади опинились у руках Сталіна, він починає втілювати в життя план суперіндустріалізації держави. Саму ідею індустріалізації Сталін без коливання взяв на озброєння у свого колишнього ідейного ворога Троцького і залізною рукою втілює її у життя [17].

Індустріалізація була куплена величезною ціною. Шукаючи кошти, необхідні для заснування та оснащення сотень сучасних промислових підприємств, Сталін продав на зовнішній ринок величезні запаси золота, платини, алмазів. На експорт було відправлено ікони, дорогоцінні книги, колекції великих майстрів Відродження, скарби музеїв і бібліотек. За кордон гнали все, чим був багатий СРСР: ліс, вугілля, нікель і марганець, нафту і бавовну, ікру, хутро, хліб і багато іншого [14, с. 218]. Перші два роки першої п'ятирічки проходили дуже важко. Західні кредити були незначними, а експортні ресурси СРСР недостатніми. Через світову економічну кризу ціни на сировину впали. Продаж зерна давав тоді п'яту частину необхідних коштів. Намагаючись

вичавити з цієї статті доходу максимальні прибутки, радянська держава почала систематично занижувати закупівельні ціни. Це призвело до того, що вже восени 1927-го більшість селян відмовилася продавати свій хліб за безцінь. План хлібозаготівель був зірваний, незабаром утворився великий дефіцит хліба, який став серйозно позначатися на постачанні міст. Реакція комуністичних лідерів на цей глухий опір своїй політиці була жорсткою: за пропозицією Сталіна більшість членів ЦК проголосувало за застосування надзвичайних заходів проти заможних селян, «що приховують» надлишки зерна.

Такий грубий натиск на селян призвів до різкого скорочення посівних площ. Заготівля зерна йшла ще гірше, ніж у попередні роки. По всій країні і навіть у Москві відчувалися перебої з продажем хліба. У містах і робочих селищах було введено нормований розподіл продуктів харчування. Сталін зрозумів, що без кардинальної перебудови сільськогосподарських відносин продовжувати індустріалізацію колишніми темпами неможливо. На місце норавливих одноосібників у село повинні були прийти слухняні й залежні від держави колгоспники.

Початком нової політики стала написана Сталіним восени 1929 р. стаття «Рік великого перелому», у якій він висунув гасло «суцільної колективізації» [15]. Після цього держава, використовуючи всю міць свого карального апарату, почала заганяти селян у колгоспи. У багатьох областях було висунуто гасло: «Хто не йде в колгоспи, той ворог Радянської влади». Оскільки поняття «кулак» було достатньо нечітким, репресії обрушилися не лише на заможних селян, а й на всіх тих, хто не хотів добровільно передавати власне добро в колективне користування – їх позбавляли майна і разом із сім'ями висилали із сіл. Масштаби терору були величезні. У нетоплених вагонах сотні тисяч чоловіків, жінок, дітей були вивезені у віддалені райони Уралу, Казахстану, Сибіру, де були створені тисячі куркульських спецпоселень. Дуже багато хто загинув дорогою від голоду й хвороб. Загальна кількість розкуркулених і виселених сімей становила не менше 1 млн. осіб [14, с. 221].

Під час проведення колективізації Сталін отримав «слухняне» село, з якого міг брати стільки хліба, скільки було необхідно. Державні заготівлі хліба безперервно збільшувалися.

Наслідком жорстоких вилучень хліба став страшний голод, що охопив у 1932–1933 рр. Україну, Поволжжя, Кавказ і Казахстан. Селяни вимирали цілими селами. Подекуди процвітало людоїдство. Ніякої допомоги цим бідуючим районам надано не було. Навпаки, продаж хліба за кордон тривав. Голодуючі намагалися бігти в міста, але розставлені всюди військові застави не випускали їх з охоплених голодом районів. На такому тлі проходила сталінська індустріалізація, яка в прямому сенсі слова змінила обличчя країни.

Однак, незважаючи на величезні труднощі, за десять років в СРСР були реконструйовані сотні старих і побудовані тисячі нових підприємств, що склали основу радянської важкої промисловості. Паралельно будувалися десятки потужних електростанцій і створювалася нова енергетична база. Особлива увага в роки перших п'ятирічок приділялася чорній металургії. У європейській частині СРСР зросли металургійні комбінати «Запоріжсталь» і «Азовсталь», а в Західному Сибіру – Новокузнецький і Магнітогорський комбінати. Швидкими темпами розвивалася кольорова металургія. Разом з тим, були закладені основи таких галузей промисловості, яких не знала царська Росія: верстатобудування, автомобілебудування (в 1932 р. з конвеєра Московського автомобільного заводу імені Сталіна зійшли перші 15 тис. вантажівок АМО, незабаром дав продукцію інший гігант – Горьковський автомобільний завод), тракторобудування (основу його склали гігантські тракторні заводи у Сталінграді, Харкові і Челябінську), авіаційна промисловість. Було введено в експлуатацію тисячі кілометрів нових залізниць і проведена грандіозна реконструкція старих: легкі рейки замінялися важкими, одноколіїні залізниці перетворювалися на двоколіїні, посилювалася конструкція залізничних мостів, оновлювався парк локомотивів і вагонів. Паралельно було прорито кілька стратегічних каналів (серед них сумнозвісний Біломорканал, виритий руками тисяч ув'язнених).

Усі ці успіхи стали можливі завдяки колосальній напрузі життєвих сил усїєї країни. На новобудовах робочі роками тулились у бараках і землянках, працювали за добровільно-примусовим методом по 10 і 12 годин на добу, відчуваючи потребу буквально в усьому. Широко практикувалися примусові позики (тобто фактичне вилучення на користь держави частини зароблених грошей). Оскільки основні кошти вкладались у важку та оборонну промисловість, відчувався постійний дефіцит товарів народного споживання. Утім, на ці труднощі в той час майже не звертали уваги. Великий ентузіазм, що охопив маси і вмїло підігрівався державною пропагандистською машиною, змушував дивитися на всі побутові проблеми як на тимчасові.

Однак слід зазначити, що далеко не всі закривали очі на ті процеси, які мали місце в країні. У другій половині 30-х рр. Сталін вловив небезпечні симптоми непокори.

Початок репресіям поклало вбивство Кірова 1 грудня 1934 року. На це ж Сталіна спонукали й інші міркування. Професійні революціонери, які здійснювали разом з Леніним Жовтневий переворот, зробились у другій половині 30-х рр. високими начальниками, що не підходили для тих задумів, які Сталін мав намір здійснити в найближчому майбутньому. Вони дуже мало розумїлися на техніці, економіці та сучасній військовій науці. Достатньо сказати, що в 1937 р. 70% секретарів обкомів і 80% секретарів райкомів не мали навіть середньої освіти [9, с. 434]. За двадцять років влади вони надто постарїли, обросли сім'ями, родичами, коханками і не годилися для нового революційного стрибка, наміченого Сталїним. Ця правляча верхівка повинна була зійти з історичної сцени і звільнити місце для нового покоління.

Під час цієї Великої чистки зійшла зі сцени майже вся «ленїнська гвардія». На керівні посади в державі і партії було висунуто півмільйона нових працівників. 90% нових керівників були молодші за 40 років [5, с. 482].

Терор, спрямований переважно проти комунїстів, миттєво зробився масовим. Родини «ворогів народу», їхні знайомі, знайомі їхніх знайомих – нескінченні ланцюжки людей один за одним перетворювалися на ув'язнених. Усього за роки репресій

було репресовано близько 5 мільйонів осіб, п'ята частина з них розстріляна, а інші – засуджені до великих термінів ув'язнення. На півночі, у Казахстані та Сибіру за кілька років вирости сотні концтаборів. Режим у них був надзвичайно суворий. Ув'язнені працювали до повного виснаження по 12–14 і навіть по 16 годин на добу. Місцеві табірні влади мали право карати і розстрілювати ув'язнених без узгодження з Москвою. У розпорядженні Сталіна опинилася гігантська маса фізично міцних зеків, зведених його системою до рівня справжніх рабів, праця яких широко використовувалась у народному господарстві. Таким чином, терор виконував не тільки політичні, а й економічні завдання – стало можливим дешево здійснювати найнеможливіші проекти: будувати великі канали, прокладати в непрохідних місцях залізниці, споруджувати за полярним колом заводи, добувати в надскладних природних умовах мідну руду, золото, вугілля і деревину. Після закінчення великої чистки радянське суспільство було готове до початку великої війни. Воно було цільним, однорідним, загартованим до негараздів і міцно спаяним панівною комуністичною ідеологією. На всіх керівних постах були енергійні молоді люди, виховані сталінським режимом, готові беззавітно служити Вождю і комуністичній партії. Разом з тим, була створена важка індустрія і потужна оборонна промисловість.

Література

1. «Hopkins, Harry Lloyd (1890–1946),» Documents Talk: A Non-Definitive History [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.documentstalk.com/wp/harry-lloyd-hopkins-1890-1946>
2. Service R. Stalin: A Biography / Robert Service. – Oxford : Macmillan, 2004. – 715 p.
3. Аллилуева С. Двадцать писем к другу / Светлана Аллилуева. – New York : Harper & Row, 1967.
4. Власик Н.С. Сталин. Личная жизнь / [Н.С. Власик, А.Т. Рыбин]. – М. : Алгоритм, 2012. – 240 с.
5. Волгогонов Д. Сталин. Триумф и трагедия / Дмитрий Волгогонов. – М. : Эксмо, Яуза, 2013. – 1022 с.

6. Девятов С., Шефов А., Юрьев Ю. Ближняя дача Сталина. Опыт исторического путеводителя / [под ред. Ю.В. Сигачева]. – М. : Kremlin Multimedia, 2011. – 536 с.
7. Долматов В. Сталин. Эпоха и судьба в фотографиях и документах / Владимир Долматов. – М. : Достоинство, 2011. – 240 с.
8. Капченко Н.И. Политическая биография Сталина. Т.1: 1879–1924 / Н.И. Капченко. – СПб. : Северная корона, 2004. – 736 с.
9. Медведев Р. К суду истории. О Сталине и сталинизме / Рой Медведев. – М. : Время, 2011. – 656 с.
10. Медведев Р. Неизвестный Сталин / Рой Медведев. – М. : Время, 2011. – 496 с.
11. Млечин Л. Сталин. Наваждение России / Леонид Млечин. – СПб. : Питер, 2012. – 432 с.
12. Радзинский Э. Сталин. Жизнь и смерть / Эдвард Радзинский. – М. : АСТ, 2009. – 544 с.
13. Рыбин А.Т. Рядом со Сталиным. Записки телохранителя / Алексей Трофимович Рыбин. – М. : Ветеран МП, 1992. – 88 с.
14. Сервіс Р. Товариші. Комунізм: світова історія / Роберт Сервіс. – К. : Темпора, 2012. – С. 210–222.
15. Сталин И. Сочинения. Т. 17 : 1875–1932 / Иосиф Сталин. – М., 2004. – 678 с.
16. Стариков Н. Сталин. Вспоминаем вместе / Николай Стариков. – СПб. : Питер, 2013. – 368 с.
17. Троцкий Л. Уроки Октября. «Демократическая диктатура пролетариата и крестьянства» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://revkom.com/index.htm?trotckii.htm>
18. Чигирин И. Отец. «Тайна» смерти И.В. Сталина и неизвестные документы об известных событиях / И. Чигирин. – М. : Достоинство, 2012. – 384 с.
19. Описание личного имущества товарища Сталина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://nnm.me/blogs/Racing19/stalin_ostavil_posle_sebya_kitel_trubku_kiset_sapogi_i_3_rubl_ua_deneg/

The article examines the activities of Stalin as General Secretary of the CPSU (b), were made the attempts to cover all the most important stages of Stalin, all his difficult path of revolutionary rebel to one of the main contenders for Lenin's political legacy. Special attention is given to a process of forming the beliefs and peculiar political philosophy of a man who became the leader of a great power. Without understanding of this philosophy can not be understood and given an adequate assessment of domestic and foreign policy, ideology, economic strategy – in fact, all aspects of the Soviet Union during the three decades of the last century. The reasons for repressions and their consequences are analyzed. The reasons of Stalin came to power have been studied. The author tries to approach the phenomenon of Stalin's personality traits by analyzing «red king», describing the figure of Stalin, with all his advantages and disadvantages.

In his estimation and judgments author is trying to stick to a maximum of objectivity and impartiality.

Keywords: Stalin repression, a cult of personality, «father of nations», modernization, collectivization, General Secretary, Stalinism.

В статье исследуется деятельность Сталина на посту генерального секретаря ЦК ВКП (б), делается попытка осветить все наиболее важные этапы деятельности Сталина, весь его сложный путь от революционера - бунтаря до одного из главных претендентов на ленинское политическое наследство. Значительное внимание уделено месту процесса формирования убеждений и своеобразной политической философии человека, ставшего лидером великой державы. Без осмысления этой философии невозможно понять и дать адекватную оценку внутренней и внешней политики, идеологии, экономической стратегии – собственно, всех сторон жизни Советского Союза в течение трех десятков лет прошлого века. Анализируются причины репрессий и их последствия. Рассматриваются причины прихода Сталина к власти. Автор пытается подойти к феномену Сталина путем анализа личностных качеств

«красного царя», описав фигуру Сталина со всеми его недостатками и преимуществами.

В своих оценках и суждениях автор пытался придерживаться максимальной объективности и беспристрастности.

Ключевые слова: Сталин, репрессии, культ личности, «Отец народов», модернизация, коллективизация, генеральный секретарь, сталинизм.